

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Prevence kriminality na základních školách
v okrese Uherské Hradiště**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Petr SÝKORA

Vypracovala:
Jitka Zámečnicková

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Prevence kriminality na základních školách v okrese Uherské Hradiště“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno

.....
Jitka Zámečnicková

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Petru Sýkorovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Michaelovi Zámečnickovi za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce a také po dobu celého mého studia, a které si nesmírně vážím.

Jitka Zámečnicková

ÚVOD	5
1. KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE	7
1.1. Vymezení základních pojmů	7
1.2. Vlivy působící na kriminalitu dětí a mládeže.....	8
2. PREVENCE KRIMINALITY	12
2.1. Členění prevence kriminality	12
2.2. Prevence kriminality v České republice.....	13
2.3. Preventivní činnost Policie ČR.....	16
3. PREVENCE KRIMINALITY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	20
3.1. Minimální preventivní program	20
3.2. Personální zajištění prevence na základních školách	22
3.3. Preventivní aktivity na základních školách	23
4. MOŽNOSTI PREVENCE NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V OKRESE UHERSKÉ HRADIŠTĚ	27
4.1. Státní organizace.....	27
4.2. Nestátní organizace	36
5. NÁZORY ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL NA PREVENCI KRIMINALITY ...	38
5.1. Metodologická východiska průzkumu	38
5.2. Analýza výsledků.....	39
ZÁVĚR	46
RESUMÉ	48
ANOTACE	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	52
SEZNAM ZKRATEK	54
SEZNAM PŘÍLOH	54

ÚVOD

Prevence kriminality není prázdným pojmem, ale reálnou aktivitou. V České republice se s ní nesetkáváme pouze v poslední době, ale již v sedmdesátých letech 20. století se prevencí začaly zabývat různorodé subjekty a to v nejrůznějších formách. Pojem prevence vychází z latinského slova *praeventus*, což označuje zákrok provedený předem. Prevence kriminality je v ideálním případě zákrokem prováděným před vznikem kriminálních činů. S ideálním stavem ve společnosti, jako vytýčeným cílem, se tak prevence kriminality už od svých počátků zaměřuje především na nejmladší generaci. Preventivní působení na děti a mládež by mělo být nejúčinnějším zákrokem prováděným před možným nárůstem kriminality ve společnosti.

Prevence kriminality je také nedílnou součástí náplně mé práce, jelikož již sedmým rokem pracuji na Preventivně informační skupině na Policii ČR, územního odboru v Uherském Hradišti. Také proto jsem si pro svoji bakalářskou práci vybrala téma Prevence kriminality na základních školách v okrese Uherské Hradiště. V mé práci se především věnuji prevenci kriminality dětí a mládeže, navštěvuji mateřské, základní a střední školy a při besedách, přednáškách a různých akcích s dětmi diskutuji v rámci prevence kriminality na různá témata.

Práci jsem rozdělila do čtyř kapitol teoretické části a jedné kapitoly části praktické. V úvodní se zabývám základními pojmy a především strukturou prevence kriminality mládeže a dětí a také vlivy, které na děti a mládež v rámci socializace působí a které mohou způsobit delikventní jednání dětí a mládeže. Další kapitola je věnována prevenci kriminality jejího členění, prevenci kriminality v České republice a strategii prevence, která je vždy plánována na několik let dopředu. Důležitá kapitola je třetí, ve které popisuji školství a Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, kde je zmíněno, že prevence se musí stát nedílnou součástí výuky ve školách. Ve čtvrté kapitole jsem zmínila subjekty, které se prevencí kriminality v okrese Uherské Hradiště zabývají a které mohou školy v rámci prevence kriminality oslovit.

V praktické části jsem se zaměřila na žáky devátých ročníků, které jsem oslovila pomocí strukturovaného dotazníku a zjišťovala jsem zda děti mají ponětí o základních pravidlech, setkali se již někdy za svoji devítiletou docházku s prevencí a hlavně jaký mají názor na preventivní aktivity. Výsledky tohoto šetření bych ráda v budoucnu uplatnila ve své práci.

Cílem mé práce je vymezit nejzákladnější pojmy, udělat sondu do prevence kriminality v okrese Uherské Hradiště a při tom zjistit zda se děti v devátých třídách orientují v základech práva, zda se již s prevencí kriminality během jejich docházky na základní školu setkaly a jak by vlastně chtěly aby akce v rámci prevence vypadaly.

Účinná prevence před negativními jevy a trestnou činností je velmi důležitá, měla by být komplexní, nestačí sledovat jenom některé problematiky izolovaně. Pak teprve může dojít k odvrácení alespoň některého z mladých lidí od dráhy zločinu a tím předejít řadě trestných činů.

1. KRIMINALITA DĚTÍ A MLÁDEŽE

1.1. Vymezení základních pojmů

Kriminalita a trestný čin

Kriminalita je úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech. Zabývá se jím vědní obor, který se nazývá **kriminologie**.

Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Trestné činy jsou specifikované ve zvláštní části trestního zákona. Podle trestního zákona rozlišujeme mnoho trestných činů. Při tomto rozlišování vycházíme ze souhrnu znaků, které jsou obsaženy v jeho skutkové podstatě.¹⁷

Kriminogenní faktory

Příčiny, rizikové faktory, které usnadňují, motivují nebo vyvolávají páchaní trestných činů.

Kriminalitu mládeže ovlivňuje prostředí, ve kterém vyrůstají – rodina, závadové party, vliv násilí a brutality v médiích - to vše působí na formování jejich osobnosti, chování i jednání.

Mládež

Jedná se o určitou sociální kategorii jedinců, kteří jsou v souvislosti s kriminalitou členěni na věkové skupiny děti 0-15 let, mladistvé 15-18 let a mladé dospělé nad 18 let.

Dítě

V trestním řízení jde o fyzickou osobu před dovršením patnácti let věku, která spáchala čin jinak trestný a není trestně odpovědná. Trestní řád tuto kategorii osob

¹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

značuje jako „*osoby, které pro nedostatek věku nejsou trestně odpovědné*“¹⁷ Lze jim v občansko právním řízení uložit ochrannou výchovu.

Mladiství

Mladistvá osoba je osoba, která má den po patnáctých narozeninách do dovršení narozenin osmnáctých. Na trestání mladistvých se vztahuje zvláštní ustanovení i zvláštní způsob řízení a zachovává se dokud pachatel nepřekročí 19. let.

Pachatel trestného činu

Pachatelem trestného činu je ten, kdo trestný čin spáchal sám. Byl -li trestný čin spáchán společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jakoby trestný čin spáchala sama (spolupachatelé)¹⁷

Výchova

Záměrné, cílevědomé, systematické působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti. Výchova probíhá zejména v rodině a ve škole. Tento proces probíhá i v průběhu celého života.

1.2. Vlivy působící na kriminalitu dětí a mládeže

Velký zlom v kriminalitě mládeže nastal zhruba před deseti lety. Vzestup kriminality kulminoval v roce 1996. Problematika kriminality dětí a mládeže je jedním z nejzávažnějších společenských problémů současnosti.

Struktura trestné činnosti mládeže je velmi různorodá a do určité míry odlišná od trestné činnosti dospělých. Tato skutečnost je ovlivňována vývojovými prvky osobnosti, existencí kriminogenních faktorů, schopností mladého člověka negativní jevy rozpoznat a eliminovat. Některé faktory jsou pro mladého člověka na rozdíl od dospělého nepřekonatelné, podřizuje se jim a ve spojení s vhodnými podmínkami vedou ke spáchání trestné činnosti.

¹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Policejní statistiky člení kriminalitu na kriminalitu obecnou a kriminalitu jinou. Do obecné kriminality se zařazuje trestná činnost násilná, mravnostní, majetková a ostatní kriminalita. Mezi jinou kriminalitu pak na kriminalitu hospodářskou a zbývající.

Nejčastější trestná činnost páchaná dětmi a mladistvými je majetková. Tu dělíme na krádeže vloupáním a krádeže prosté. Mladistvý se podílí na obou typech krádeží. Násilná trestná činnost páchaná mladistvými bývá často doprovázena vysokým stupněm brutality, charakteristickým znakem je alkohol, skupinové páchání a anonymita party. Mravnostní trestná činnost páchaná mládeží je zanedbatelná na celkové kriminalitě se podílí pouze 0,20 %. Kriminalita dětí a mladistvých se objevuje také na úseku drog a dalších trestných činů, např. hospodářských, kde jde o trestný čin neoprávněné držení platební karty.

Vliv dědičnosti

Z hlediska dědičnosti je lidské chování prozkoumáno mnohem méně než vliv zevního prostředí jako je rodina a jiné skupiny. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které na delikventní chování mají vliv. Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či hyperaktivitu, což samo o sobě nemusí vést k delikventnímu chování, ale mohou zvyšovat pravděpodobnost, že na delikventní chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo.

Vliv rodiny

Rodina je považována za jedno z hlavních činitelů, která při svém selhávání umožňuje kriminální chování dětí. Rodina není ale neměnná, neustále se vyvíjí. V posledních letech klesá porodnost, roste počet nemanželských dětí, stoupá počet rozvodů, velikost rodiny se zmenšuje. To vše působí na děti velkou mírou. Zvyšuje se také standard dnešních dětí, který je v posledních letech relativně vysoký. To se objevuje zejména tam, kde se rodiče snaží nahradit dětem místo svého času materiální zabezpečení. Nejzávažnější je závadové rodinné prostředí, např. rozvrácená rodina, závislost rodičů na návykových látkách, lhostejnost rodičů, kriminalita rodičů. Jsou lidé, kteří, ač vyšli z takového prostředí, za celý život nic neprovedou, pak jsou tací, kteří vyrůstali v „bavlnce“, a přesto se dopouští nezákonného jednání. Nekultivované

prostředí nezpůsobí, že se člověk vydá na šikmou plochu, ale posune ho tím směrem. Kdyby příčina byla jedna a jediná, bylo by vyhráno.

Cílem rodičů by mělo být vychovat děti, které budou v osmnácti letech soběstačné a plně schopné žít mezi ostatními zodpovědným způsobem. Aby tohoto cíle dosáhli, měla by svoboda a práva dětí růst spolu s povinnostmi a zodpovědností v souladu s jejich vývojem a schopnostmi.

Vliv skupiny a prostředí

Velmi důležitý je také vliv vrstevnických part a prostředí, ve kterém se dítě pohybuje ve svém volném čase. Pokud rodina neplní svoji výchovnou a emocionální roli, hledají děti a mladiství náhradní sociální skupiny, kde by své potřeby mohly uspokojit. Potom snadno také inklinují k asociálnímu chování, přejímají normy sociální skupiny, ztotožňují se s negativními životními hodnotami oné sociální skupiny. O přízeň mladých lidí usilují různé sekty, jsou snadnou kořistí pro provozovatele automatů, dealerů drog, sexualních služeb apod. V posledních letech převažuje konzumní způsob trávení volného času, charakterizovaný nedostatkem iniciativy a tvůrčích činností.

Některé party jsou ke své kriminální činnosti přivedeny tím, že tráví čas v hernách a na diskotékách a záhy se jim na tento způsob života přestane dostávat prostředků. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, které poté mohou přerůst v organizované, plánované akce. Jiné party vede ke kriminalitě nuda. Motivem delikventního chování v partě může být také snaha předvést se před kamarády jako „správněj tvrdák“, což také předpokládá ve skupině atmosféru, kvůli níž před násilným aktem nikdo nedokáže couvnout, aby se neprojevil svou slabostí.

Vliv školy

„Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobovat novému životnímu rytmu jako je ranní vstávání, vyučovací hodiny dělené přestávkami a odpolední přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo „ukáznilo“, aby bylo „jako ostatní“.“⁷

⁷ Matoušek Kroftová, 1998

Nejvýznamnější osobou pro dítě ve škole je nejdříve učitel, který může budoucí chování dítěte velmi ovlivnit. Později však nabývají na významu vztahy se spolužáky a solidarita s nimi. Učitel se pro dítě stává autoritou, která ho hodnotí (především známkami) za znalosti v předmětech a chování. Z toho dítě často odvozuje v prvních letech školní docházky pocit vlastní hodnoty. Velmi záhy si děti začínají ve třídách vytvářet svoje podskupiny, v nichž jsou učitelé někdy více, což je v lepším případě, někdy méně, v tom horším případě, napojeni. V některých případech však vytvoření podskupiny je zárodkem asociálních part. Tento problém může vzniknout především z neangažovanosti pedagoga, poté jeho zřetelné preferování či zatracování některých dětí. Segregace málo nadaných nebo jinak neoblíbených dětí může postupně vést až k jejich delikvenci. Jak už jsem uvedla na začátku, velký význam pro dítě má spravedlivý učitel, kterého navíc dítě může považovat za svůj vzor.

Vliv médií

O vlivu médií, zejména pak televize na socializaci dnešních dětí není pochyb. Děti a dospívající sledují hlavně televizi nejvíce. Věnují jí více času než jiným mimoškolním činnostem. Navíc má sledování televize dětmi ve vyspělých státech vzestupný trend.

Jak je známé, jedno ze sociálních učení je nápodoba. Pro děti a mladistvé jsou vzory především rodiče, mohou to být také různí pedagogové, trenéři, sportovci, ale bohužel také různí rádoby hrdinové ze seriálů a filmů. Když oblíbený herec – „hrdina“ dá ve filmu protivníkovi ránu pěstí, dítě se již z filmu nedozví, že i rána nebo kopnutí může ve skutečnosti jednoho člověka zabít a druhého přivést na mnoho let do vězení. Dítě má málo zkušeností a důsledek některého činu si neuvědomí. Hrané filmy a zpravodajství často předvádějí násilí vytržené ze souvislostí. Dětský divák si tak zvyká na každodenní obraz utrpení, stává se více lhostejným a méně solidárním.

Nejvíce je u nás sledována soukromá stanice Nova. Ta je hodnocena experty jako jedna z televizí, kde se samoúčelně zobrazuje násilí a jeho zlehčování, vulgárně se zde zobrazuje sex a lidské tělo snižující lidskou důstojnost, dále zde můžeme shlédnout agresivitu zaměřenou na některé náboženské, politické, sociální, etnické či jiné skupiny.

Všechno to je velmi špatný příklad pro děti a mladistvé, může dojít k ohrožení jejich psychického, morálního a sociálního vývoje.

2. PREVENCE KRIMINALITY

„V rámci prevence může působit celá řada subjektů. Mezi nimi zaujímá zcela specifické místo policie, která je při ochraně společnosti před kriminalitou nezastupitelná. Zatímco v činnosti policejních sborů v západních zemích je na policejní prevenci pamatováno, naše policie byla donedávna při ochraně před kriminalitou orientována výhradně represivně.“⁸

Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejich následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí.

2.1. Členění prevence kriminality

-podle obsahového hlediska

- **sociální prevence** kriminality představují aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti,

⁸ Novotný, Zapletal., 2001

- **situační prevence** staví na skutečnosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat, nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti,
- **viktimologická prevence** jedná se o skupinové i individuální, zdravotní, psychologické i právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností, užívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.

-podle cílové skupiny

- **prevence primární** je zaměřena na nejširší veřejnost, jedná se o volnočasové poradenské a osvětové vzdělávací aktivity, zvláštní pozornost je věnována na pozitivní ovlivňování dětí a mládeže, těžiště spočívá ve školách, v rodinách a v lokálních společenstvích,
- **prevence sekundární** se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti, sociálně patologickými jevy (např. závislost na alkoholu, drogách, gamblertsví, záškoláctví) a příčinami kriminogenních situací,
- **prevence terciární** spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob, jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

2.2. Prevence kriminality v České republice

V České republice je prevence kriminality orientována na třech úrovních:

Na **meziresortní úrovni**-těžiště meziresortní spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k tradiční (obecné) kriminalitě a koordinace preventivních činností jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality.

Na **resortní úrovni**-programy prevence kriminality vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy.

Na místní úrovni-do níž jsou zapojeny orgány veřejné správy, police, nevládní organizace a další instituce působící v obcích. Podstatou systému prevence kriminality na místní úrovni je optimální rozložení působnosti v oblastech sociální a situační prevence s ohledem na místní situaci, potřeby i možnosti.

Z hlediska účinnosti jsou nejefektivnější programy prevence kriminality na místní úrovni. Představují systém metodické, koncepční a finanční podpory ze strany ústředních orgánů státní správy a samosprávy a podpory vzniku programů prevence kriminality ve městech a obcích zatížených vysokou mírou kriminality a dalšími kriminálně rizikovými jevy. Podstatou těchto programů je součinnost orgánů státní správy, samosprávy, policie a nestátních neziskových organizací. Záběr programu je podmíněn místní situací v oblasti vývoje sociálně patologických jevů, potřebami, zájmem a schopnostmi lidí a finančními prostředky.

Odpovědnost za oblast primární a sociální prevence spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Sekundární a terciální prevence je s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit záležitostí resortu Ministerstva práce a sociálních věcí a v některých souvislostech i Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva zdravotnictví . Ve specifické části populace působí i Ministerstvo obrany.

Velmi důležitá je také **strategie prevence kriminality**. Dobře naplánované strategie prevence kriminality předcházejí trestné činnosti a viktimizaci, podporují bezpečnost společnosti, přispívají k udržitelnému rozvoji státu a zlepšují kvalitu života.

Prevence kriminality je definována jako ofenzivní boj s trestnou činností. Účinnost přijatých opatření je podmíněna dobrou přípravou a kvalitním plánováním a průběžným vyhodnocováním. To je také důvod proč vláda České republiky přijímá od roku 1996 střednědobé strategické materiály pro oblast prevence kriminality. Strategie předkládá ministr vnitra a předseda Republikového výrobu pro prevenci kriminality (RVPPK).

Obecné informace o Republikovém výboru pro prevenci kriminality (RVPPK)

V roce 1993 byl usnesením vlády při Ministerstvu vnitra (MV) zřízen mezirezortní, koordinační a metodický orgán Republikový výbor pro prevenci kriminality.

Předmětem činnosti výboru je vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a její konkretizaci na úrovni místní

„Členy výboru jsou:

- *Ministerstvo dopravy (MD)*
- *Ministerstvo financí (MF)*
- *Ministerstvo obrany (MO)*
- *Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)*
- *Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR)*
- *Ministerstvo spravedlnosti (MS)*
- *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)*
- *Ministerstvo vnitra (MV)*
- *Ministerstvo zdravotnictví (MZ)*
- *Nejvyšší státní zastupitelství*
- *Policejní prezidium*
- *Generální ředitelství cel*
- *Generální ředitelství vězeňské služby*
- *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*
- *Správa služeb zaměstnanosti Ministerstva práce a sociálních věcí*
- *Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity*
- *Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky*
- *Probační a mediační služba*

Předsedou je ministr vnitra a jeho výkonným místopředsedou je jeho první náměstek.

Výbor se schází zpravidla 1x měsíčně a řídí se plánem činnosti. „²⁶

Strategie pro rok 2008-2011 tedy volně navazuje na strategie z předchozích let. Její hlavní cíle jsou zvyšování pocitu bezpečí, snižování míry a závažnosti trestné činnosti. Ve strategii jsou také definovány priority, které spočívají v eliminaci kriminogenních, sociálních a ekonomických faktorů, v omezování příležitostí k páchaní trestné činnosti a v informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností. Dle strategie jsou cílovými skupinami, jimž bude věnována pozornost, jsou

²⁶ *Prevence kriminality www. mvcr.cz*

děti a mladiství ohrožení sociálně patologickými jevy, prvopachatelé trestných činů, recidivisté a sociálně vyloučené komunity.

Tvorba strategie má tyto základní východiska:

- analýzy kriminologie a typologie pachatelů obětí
- postoje veřejnosti k problematice bezpečnosti a prevence kriminality
- zkušenosti k realizaci předchozích strategií prevence kriminality v ČR
- zahraniční zkušenosti a doporučení pro oblast prevence

„Úroveň republikové prevence kriminality je koordinovat aktivity jednotlivých článků systému (resortní, krajské, městské), zkvalitňovat systém prevence po stránce personální, metodické a informační, zabezpečovat realizaci meziresortních a celorepublikových projektů, vytvářet podmínky pro finanční zabezpečení realizace úkolů vyplývajících ze Strategie na léta 2008-2011.“²⁶

2.3. Preventivní činnost Policie ČR

Samostatný pojem prevence v platných právních normách nenajdeme. V nejširším smyslu je ochrana občanů dána Ústavou České republiky. Obecně se o prevenci zmiňuje Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), kde v § 1 odst.1 je uvedeno, že: *„(...) řízení musí působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.“* Rámcový preventivní význam má ustanovení § 89 odst.1, písm. f), podle kterého policejní orgány pamatují při dokazování na *„(...) okolnosti, které vedly ke spáchání trestné činnosti nebo umožnily její spáchání.“* Dále v § 158 odst. 1 téhož zákona je konstatováno, že: *„Policejní orgán (...) je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.“¹⁷*

2.3.1. Činnost preventivně informačních skupin

²⁶ Prevence kriminality www.mvcr.cz

¹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Vzhledem k tomu, že celosvětovým trendem je již od počátku devadesátých let upřednostňování prevence před represí, začaly diskuze o tom, co je potřeba udělat, aby občané změnili svůj vesměs negativní názor na policii coby složku represivní a začali ji vnímat jako nápomocnou lidem. V roce 1999 stanovil tehdejší policejní prezident plk. JUDr. Jirí KOLÁŘ svým rozkazem zásady činnosti preventivně informačních skupin (PIS) Policie České republiky. Toto nařízení Policejního prezidia ČR se stalo jedním ze základních východisek pro policejní práci v oblasti předcházení kriminalitě a informování veřejnosti o možnostech ochrany osob a majetku. Preventivně informační skupiny jsou pracoviště na úrovni okresních a městských ředitelství Policie ČR.

Jednou ze základních povinností preventivně informačních skupin je, zohledňovat při své činnosti všechny aspekty ovlivňující bezpečí občanů, odhalovat příčiny a reagovat na okolnosti, které tvoří nežádoucí bariéry mezi policií a veřejností. Pokyn dále vymezuje povinnost pracovníků skupiny vycházet při své činnosti i z potřeb jednotlivých služeb policie a z celkové bezpečnostní situace v teritoriu. PIS působí v oblastech informační, poradenské, prezentační, analytické a dokumentační a zajišťují zejména úkoly na úseku styku s médii, dále v oblasti styku s veřejností, působí v rámci rozvoje spolupráce s orgány státní správy a samosprávy v jednotlivých regionech a podílejí se na analytické a signalizační činnosti. Policisté zařazení do tohoto druhu služby byli původně tzv. „tiskový mluvčí“. V současné době je funkce přejmenována na „pracovník vztahů k veřejnosti“. Právě toto označení přesně vystihuje hlavní myšlenku vyplývající z pracovní náplně pracovníků zařazených na PIS.

Celkově se činnost této složky dá rozdělit do několika oblastí. Jedná se zejména o následující okruh působení:

V oblasti styku s médii zajišťují:

- aktuální informační servis o bezpečnostní situaci na teritoriu,
- informování o preventivních projektech a aktivitách,
- tiskové besedy a konference,
- vytváření a naplňování policejních rubrik v tisku a v elektronických médiích,
- průběžný monitoring tisku a archivace podstatných novinových článků,

- zveřejnění pátrání po osobách a věcech v médiích.

V oblasti styku s veřejností zajišťují a podílejí se:

- provoz a správa internetových informačně komunikačních stránek,
- akce pro veřejnost prezentující profesionalitu a činnost policie, např. výstavy, soutěže, předváděcí akce a "dny s policií",
- provoz poradenské místnosti,
- tématické besedy a práci se specifickými a rizikovými skupinami obyvatelstva a spolupráci s nevládními organizacemi na úseku prevence kriminality,
- na tvorbě a realizaci dílčích projektů prevence kriminality pořádaných orgány státní správy nebo samosprávy v regionu, do kterých je policie zapojena,
- na rozvíjení pracovních kontaktů s orgány státní správy a samosprávy a ostatními subjekty.

Nejen však pracovník Preventivně informační skupiny má na starost prevenci kriminality. Může to být kterýkoliv policista, který už jenom svojí přítomností v ulicích dokáže zabránit páchání protiprávního jednání. Může kdykoliv sám prevenci uskutečňovat také na základních, středních a jiných školách, může navštěvovat domy seniorů a účastnit se dalších aktivit v rámci prevence. Důležité je, aby informace i zkušenosti, které děti při hodinách strávených s policisty získají, co nejkomplexněji postihovaly problematiku kriminality a aby se spolupodílely na formování právního vědomí. Za neméně podstatné je utvářet vztahy mezi dětmi a policisty, neboť děti práci policistů neznají a pokud ano, tak pouze ze seriálů a médií. O besedy ve školách je velký zájem a kdyby se tím měli zabývat pouze pracovníci PIS, nemohli by pokrýt všechny požadavky.

2.3.2. Community policing

*„V posledních letech začíná být i u nás v policejní práci uplatňován koncept nazývaný **Community Policing** (policejní práce orientovaná na komunitu), který znamená:*

- *policejní činnost, která je podřízena potřebám komunity (obce),*
- *komunikaci mezi policií a společností,*
- *partnerství mezi formálními a neformálními instancemi na úseku ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti i na úseku prevence.*“⁸

V demokratickém a právním státě je otázka vztahu a důvěry veřejnosti k policii mimořádně důležitá. Má pro její činnost klíčový význam a je prvořadým faktorem pro úspěšné plnění jejích úkolů. Tam, kde veřejnost policii nedůvěřuje, nemůže policie řádně plnit své základní funkce vyplývající z příslušných právních norem.

Klíčovým prvkem projektu Community Policing je policista na základním útvaru, jehož úkolem je systémová péče o přidělenou lokalitu – okrsek. Je to vlastně snaha o renesanci zásady územní odpovědnosti jednotlivých pořádkových policistů. Jeden policista se dlouhodobě zabývá stejnou lokalitou, navazuje v ní kontakty, poznává ji geograficky i sociologicky a vykonává v ní místně specifickou preventivní práci. Záměrem je, aby v lokalitě identifikoval klíčové partnery, navázal s nimi kontakt, inicioval vzájemná jednání a na nich prezentoval své poznatky o místní bezpečnostní situaci. Mezi klíčové partnery bezesporu patří ředitelé a učitelé škol, které se nachází v jeho okrsku. Policista na školy a školská zařízení vstupuje jako policista – odborník, jehož cílem je vytvářet prostředí vzájemné důvěry, seznamovat děti s činností policie a jejími pravomocemi, formovat jejich postoje a chování, poukázat na kriminogenní faktory ve společnosti ovlivňující chování jedince. V neposlední řadě pak žákům poskytuje relevantní informace a přispěje tak ke snížení kriminality zvyšováním právního vědomí.

Spolupráce s veřejností nevzniká sama od sebe. Je budována dlouhodobě na vzájemné důvěře a vztahu, který zejména závisí na korektním chování a jednání policistů. Prestiž policie je v očích veřejnosti velmi vrtkavá a křehká. Smyslem projektu Community Policing je přestavení policie veřejnosti jako ochránce věcí veřejného zájmu, jako službu pro občany, která spočívá v ochraně životů, majetku i každodenního pořádku. Policie, která je zaměřena nejen represivně, ale i preventivně a plní úkoly podle potřeb a ve spolupráci se samosprávou a občanskými sdruženími. Snahou je

⁸ Novotný, Zapletal, 2001

odstranění nedůvěry slušných občanů k policii, odstranění obavy z policie a zvýšení pocitu bezpečí.

3. PREVENCE KRIMINALITY NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Prevence sociálně patologických jevů na všech školách a ve školských zařízeních je součástí platných učebních osnov a je zahrnuta do schválených Standardů základního vzdělávání, které obsahují i výchovu ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti. Tato prevence je zaměřena na:

„ a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:

- záškoláctví
- šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus
- kriminalita, delikvence
- užívání návykových látek a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek
- závislost na politickém a náboženském extremismu
- netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství (gambling)

b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:

- domácího násilí
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání
- ohrožování mravní výchovy mládeže
- poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)²³

3.1. Minimální preventivní program

Na základních školách má prevenci sociálně patologických jevů na starost metodik prevence, který také zpracovává na daný školní rok minimální preventivní

²³ Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

program. Jedná se o konkrétní dokument zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Minimální preventivní program podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy.

Minimální preventivní program:

- *„je dlouhodobým preventivním programem pro školy,*
- *je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu,*
- *vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,*
- *jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle,*
- *je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována,*
- *se přizpůsobuje kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí*
- *oddaluje, brání nebo snižuje výskyt sociálně patologických jevů*
- *zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí*
- *má dlouhotrvající výsledky*
- *pojmenovává problémy z oblasti sociálně patologických jevů – viz. výše a případně další závislosti, včetně anabolik, dopingu, násilí a násilného chování, intolerance a antisemitismu*
- *pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při ochraně jejich lidských práv*
- *podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí*
- *s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity)*
- *poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu“²³*

²³ Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

3.2. Personální zajištění prevence na základních školách

Páteř systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy tvoří: odborný pracovník Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, krajský školský koordinátor prevence, okresní metodik prevence a školní metodik prevence.

Prevenci na základních školách má na starosti právě školní metodik prevence.

Ten:

- *„koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole nebo školském zařízení, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost,*
- *odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu aj. oblasti preventivní výchovy,*
- *poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence, pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními,*
- *navrhuje vhodné odborné a metodické materiály aj. pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit školy nebo zařízení,*
- *sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky školy nebo školského zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky školy nebo školského zařízení o způsobech řešení krizových situací v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo školském zařízení,*
- *uplatňuje ve své činnosti především metody, které mají ověřenou účelnost a lze u nich měřit efektivitu,*
- *spolupracuje především s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu,*
- *spolupracuje na základě pověření ředitele školy nebo školského zařízení se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, se*

zařízeními realizujícími vzdělávání v prevenci a s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže, zajišťuje informovanost žáků školy, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy nebo školského zařízení o činnosti těchto institucí a organizací,

- zpracovává podklady pro informaci o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence“.²⁴

Garantem jednotlivých minimálních preventivních programů škol a školských zařízení jsou okresní metodici preventivních aktivit, které zaměstnává pedagogicko psychologická poradna. Ti také spolupracují se školními metodiky prevence a pořádají pravidelné pracovní porady školních metodiků. Formou osobních návštěv ve školách a školských zařízeních pomáhají řešit aktuální problémy.

3.3. Preventivní aktivity na základních školách

Na všech školách musí být preventivní působení neoddělitelnou součástí výuky a života. Není možné aby si pedagog vybral několik žhavých témat o životním stylu a ty pak probral. Není možné a je také neúčinné preventivní aktivity realizovat pouze jako volnočasové aktivity organizované školou či školským zařízením a nebo nejrůznějšími formami mimoškolní činnosti jako jsou sportovní kluby, střediska volného času apod. „Každodenní život školy musí mít takovou kvalitu, aby dětem umožňoval osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou nejučinnějším preventivním nástrojem“.²⁸

Zkušený pedagog dokáže konkrétní témata prevence uplatnit v jakémkoliv předmětu. Lze ji zařadit do různých částí osnov a učebních plánů. Klíčové vyučovací oblasti jsou:

- oblast zdravého životního stylu – výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa, pohybové aktivity
- oblast společenskovední – formy komunikace, sociální dovednosti a kompetence

²⁴ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

²⁸ www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolaska-zarizeni.

- oblast přírodovědná – biologie člověka, fyziologie, chemie
- oblast rodinné a občanské výchovy
- oblast sociálně právní – právní aspekty sociálně patologických jevů, postoj společnosti k společensky nežádoucím jevům, práva dítěte apod.

Preventivní témata jsou nejčastěji frekventována v následujících předmětech:

Rodinná výchova

Občanská nauka

Přírodověda, biologie

Přírodověda, vlastivěda

Český jazyk

Prvouka

Výtvarná výchova a výtvarné soutěže

Tělesná výchova

Chemie

Základy společenských věd

K osvojení preventivních ochranných kompetencí je třeba zapracovat konkrétní témata prevence do vzdělávacího procesu, ale zejména pak dbát na osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálních dovednostech.

Dále je nutné aby preventivní program byl přizpůsoben také věku žáků. V určitém ročníku žáci musí mít určité preventivní znalosti:

1- 3. ročník

- *žáci dokáží pojmenovat zdravotní rizika spojená s kouřením, pitím alkoholu, užíváním drog, zneužíváním léků,*
- *znají jednoduché způsoby odmítání návykových látek,*
- *znají hodnotu zdraví a nevýhody špatného zdravotního stavu,*
- *mají vědomosti jak udržovat zdraví a o zdravém životním stylu,*
- *mají právní povědomí v oblasti sociálně patologických jevů.*

3. – 5. ročník

- *žáci mají povědomí o zdraví jako základní lidské hodnotě,*
- *znají činnosti, které jsou vhodné z hlediska zdraví zařadit do denního režimu, osvojují si zdravý životní styl,*
- *podrobně znají zdravotní a sociální rizika návykových látek a argumenty ve prospěch zdraví,*
- *znají zákony omezující kouření, požívání alkoholu a zákony týkající se užívání a šíření drog,*
- *umí komunikovat se službami poskytujícími poradenskou pomoc,*
- *umí pojmenovat základní mezilidské vztahy,*
- *umí rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti,*
- *ví na koho se obrátit v případě, že někdo ohrožuje nebo poškozuje jeho práva,*
- *mají povědomost o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých (šikana, násilí, zastrašování aj.), je protiprávní,*
- *znají základní způsoby odmítání návykových látek ve styku s vrstevníky.*

6. – 9. ročník

- *žáci znají význam harmonických mezilidských vztahů pro zdravý životní styl a zdraví,*
- *respektují odlišné názory či zájmy lidí a odlišné způsoby jejich chování a myšlení, jsou tolerantní k menšinám,*
- *znají a uplatňují vhodné způsoby řešení neshod se spolužáky, spory řeší nenásilným způsobem,*
- *znají vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích,*
- *umí spolupracovat ve skupině a přebírat zodpovědnost za společné úkoly,*
- *znají významné dokumenty upravující lidská práva a sociálně právní ochranu dětí,*
- *znají činnost důležitých orgánů právní ochrany občanů ,*
- *uvědomují si podstatu protiprávního jednání a právní odpovědnost za případné protiprávní činy,*
- *umí chápat zdraví ve smyslu holistickém, ve složce fyzické, duchovní, sociální,*
- *umí zhodnotit vhodné a nevhodné zdravotní návyky,*

- *umí vysvětlit své konkrétní postoje a chování z pohledu zdraví,*
- *ví, co je podstatou zdravého životního stylu a snaží se o jeho realizaci,*
- *znají pozitivní vliv aktivního pohybu, relaxace, duševní hygieny,*
- *ví, že zneužívání dítěte je trestné,*
- *umí diskutovat o rizicích zneužívání drog, orientují se v trestně právní problematice návykových látek,*
- *ví, kde hledat odbornou pomoc, v případě potřeby ji dovedou využít,*
- *bezpečně zvládají účelné modely chování v krizových situacích (šikanování, týrání, sexuální zneužívání apod.) a správně se rozhodují v situacích vlastního nebo cizího ohrožení,*
- *dokáží komunikovat se specializovanými službami (linky důvěry, krizová centra),*
- *odmítají projevy brutality a násilí zprostředkované médii a umí o nich diskutovat.²⁸*

Základní školy spolupracují při zpracování preventivních aktivit se všemi orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů. Dále spolupracují se všemi neziskovými organizacemi a dalšími institucemi, které se také prevencí kriminality a prevencí sociálně patologických jevů zabývají.

²⁸ www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolaska-zarizeni

4. MOŽNOSTI PREVENCE NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH V OKRESE UHERSKÉ HRADIŠTĚ

4.1. Státní organizace

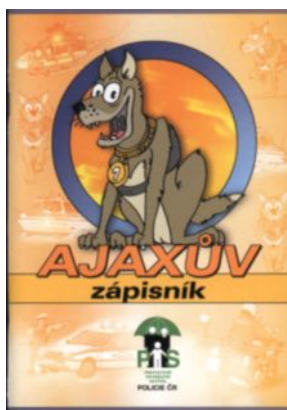
Policie ČR

Mezi subjekty působící v oblasti prevence zaujímá policie specifické místo, které je při ochraně společnosti před kriminalitou nezastupitelné. Policie je zpravidla první, kdo přichází do kontaktu s dětmi a mladistvými, kteří se dopustili protiprávního jednání. Školy a školská zařízení by v rámci preventivních programů a projektů měly být v kontaktu s Preventivně informačními skupinami, o kterých již v mé práci byla zmínka a které jsou zřizovány při krajských, okresních a městských ředitelstvích Policie ČR. Činnost těchto skupin je informační a poradenská. Při plánování, tvorbě a realizaci preventivní strategie vycházejí tyto skupiny z bezpečnostní situace příslušné oblasti, ze znalosti trestné činnosti motivované mimo jiné obchodem s drogami, delikty spojenými s alkoholovou i nealkoholovou toxikománií, hracími automaty apod. Školy a školská zařízení při znalosti situace v regionu a místě mohou pak optimálně přizpůsobit nebo aktualizovat své preventivní programy a využít lektorských služeb policistů v oblasti sociálně patologických jevů.

U nejmladších dětí začínáme s jednoduchým preventivním programem jako je např. „Ajaxův zápisník“, dopravní výchova, nebezpečí, které je může potkat. Od čtvrtých tříd začínáme s prevencí v oblasti návykových látek, trestné činnosti dětí, šikany až po zvyšování právního vědomí ve třídách osmých a devátých. Záleží vždy na potřebách škol a vyhodnocení situace v dané třídě. Nastíním alespoň ta témata, která jsou žádaná nejčastěji.

Ajaxův zápisník (2.a 3. třída)

První Ajaxův zápisník je určen dětem 2. ročníků základních škol. Nenásilnou formou seznamuje děti s jednotlivými problematikami a „využívá“ věku, kdy již děti umí číst a psát a stále rády přijímají nové vědomosti formou hry.

Obr. č. 1: Ajaxův zápisník pro 2. třídy základních škol

Zápisník je zpracován formou pracovního sešitu, který obsahuje příběhy z každodenního života dětí, na ně navazující otázky, na které děti samostatně nebo s vychovatelem písemně odpovídají v hodině prvouky nebo při domácí přípravě. Děti do zápisníku také kreslí, doplňují a jeho prostřednictvím hrají různé hry. Učení vlastní činností a hrou je neefektivnější formou učení, vytváří trvalejší stopy naučeného. Vlastní zápisky pomáhají dětem k lepšímu zapamatování (zapojena vizuální paměť) a dávají možnost se ke svým názorům, vyjádřením a poznámkám kdykoli vrátit. Pracovní sešit obsahuje dále spoustu úkolů, užitečných rad a informací, které jsou přiměřené věku a schopnostem dětí. Zápisník vychází ze zájmu dětí a je zpracován metodikou integrované tematické výuky, která podporuje vnímání skutečností a souvislostí jejich života. Hrou a učením se zápisníkem se u dětí prohlubují jejich mravní a morální zásady, učí se předcházet patologickým jevům a pomáhá jim utvořit si základ právního vědomí.

Pracovní sešit je obsahově rozdělen do deseti témat podle deseti měsíců

školního roku.

Každý měsíc obsahuje nové téma:

- září - Policie České republiky - náš kamarád
- říjen - Dopravní výchova - chodec
- listopad - Vlastní bezpečnost
- prosinec - Co se smí a co se nesmí
- leden - Děti a trestné činy
- únor - Mezilidské vztahy - šikana
- březen - Dopravní výchova – cyklista
- duben - Tabák, alkohol, cigarety
- květen - Drogy a hazardní hry
- červen - Bezpečné prázdniny

Zápisníkem dětí „provází“ policejní pes Ajax spolu se svým kamarádem policistou Standou. Oba jsou v příbězích hlavní protagonisté, kteří se chovají profesionálně a dětem postupně přibližují práci policie. Pracovní sešity jsou dětem v září předány policisty osobně, což je velice důležité. Dítě, které dostane „školní pomůcku“ z ruky uniformovaného policisty, bude mít k plnění úkolů a seznamování se s novými poznatky úplně jiný přístup, než když bude zápisník rozdán na začátku školního roku s ostatními pomůckami paní učitelkou.

Šikana (od 5. třídy)

„Pro vztah , který označujeme jako šikanování je příznačná naprostá asymetrie sil, kdy mocnější zneužívá slabšího a pošlapává jeho práva. V tomto smyslu je šikanování zákeřná a často smrtelná choroba skupinové demokracie. Jeden z omylů kolem šikanování, který hlásá, že toto zlo je záležitostí určitého období a že děti z toho tzv. vyrostou, není pravda.“³

Šikana je zvláštním případem násilí. Jde o situace, kdy oběť šikany je obvykle slabší a nedokáže se bránit. Jedná se o chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit, ponižovat nebo zastrašovat jiného člověka. Je to závažná agresivní porucha chování, která se může vyskytnout od útlého věku až po stáří.

³ Kolář, 2001

Vychovatelé v některých případech podceňují rozsah šikany na škole. Přitom by si měli uvědomit vážnost šikany: šikana poškozují druhého člověka a je tedy mnohem horší než poškozování majetku či krádeže!! Učitelé bohužel dávají často nevědomky podnět k šikaně tím, že např.: dítě před třídou zesměšňují, používají ironie nebo dají najevo nesympatii k dítěti, které je šikanováno.³

U starších dětí je velmi důležité na besedě mluvit o tom, že narušené mezilidské vztahy vedou k protiprávnímu jednání a seznámit je s trestnými činy, které k šikaně patří. Na besedách hovořím také o tom, že samotné slovo Šikana není trestným činem, nicméně se s ní praxe často setkává. Z hlediska trestního zákona může šikanování naplňovat podstatu trestných činů (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů). V praxi bývá pojem šikana používán jako synonymum pro úmyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost. Rozhodujícím faktorem pro šikanování je úmyslnost agresivního jedince či skupiny.³

Šikanu můžeme postihnout pouze v případě, kdy jsou naplněny obě podmínky trestní odpovědnosti a to materiální a formální stránka trestného činu. Materiální stránka trestného činu záleží v tom, že se pachatel dopustil jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu, jak jsou vymezeny v zákoně.

Trestné činy, které souvisejí se šikanou:

- **§ 235 vydírání**
- **§ 231 omezování osobní svobody**
- **§ 197a násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci**
- **§ 234 loupež**
- **§ 221 ublížení na zdraví**
- **§ 257 poškozování cizí věci a další**

V případě podezření, že šikana naplňuje skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu, je ředitel školy povinen oznámit případ Policii ČR, neboť školy mají rovněž povinnost bez zbytečných odkladů oznámit orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují žáka, nebo že žák spáchal trestný čin, popř. opakovaně

³ Kolář, 2001

³ Kolář, 2001

páchá přestupky.

Krádeže (od 3. tříd)

Narušit dobré klima ve třídě mohou i drobné krádeže. Už u dětí mladšího školního věku může být takové jednání dobře připraveno, promyšleno a odhalení pachatele či pachatelů může být obtížné. Pro posouzení závažnosti je důležitý způsob krádeže, cíl a motivace, která k ní vedla.

Způsoby krádeže:

- příležitostné krádeže - nejsou předem promyšlené, dítě reaguje impulsivně, když např. uvidí věc, po které moc touží,
- předem promyšlené krádeže - jsou signálem poruchy socializace a vyskytují se spíše u dětí starších,
- opakované krádeže – plánované, na popud party, potřeba se předvést, zavděčit se, řadíme mezi závažná jednání.

Cíl a motivace krádeže:

- dítě krade pro sebe – potřeba získat nějakou věc, návyk pocházející z rodinné výchovy jako možnost k uspokojování potřeb,
- dítě krade pro druhé – k získání kamarádů, zvýšení prestiže, může se jednat i o formu šikany,
- dítě krade pro partu – splnění úkolu mu napomůže vstoupit do party, kde jsou asociální pravidla, pro udržení pozice v partě.⁹

Vychovatel by měl dětem v klidu vysvětlit svůj postoj, připomenout, že k přiznání je potřeba daleko větší odvahy než k samotné krádeži a brát přiznání jako polehčující okolnost. Je důležité děti ubezpečit, že po „odpykání“ trestu již celou záležitost budeme považovat za vyřízenou a nebudeme se k ní vracet. Na dítě se

⁹ Švarcová, 2002

nebudeme dále zlobit. S dítětem hovoříme o „výši trestu“ a možnosti, aby si trest či nápravu navrhlo samo a dohlížíme na přiměřenost trestu a jeho vykonání. Zde je obzvláště důležitá důslednost vychovatele. Děti ve třídě vedeme ke kamarádské pomoci při opětovném začlenění „hříšníka“ do kolektivu a k navození dobrého klima ve třídě. Připomeneme, že chybovat je lidské, ale člověk se musí pokusit vše napravit. Učíme děti odpouštět.

Ve třídě by mělo být pravidlem uschovávat cenné věci před odchodem např. do tělocvičny u vychovatele a třídu zamykat. Děti učíme cenit si svého majetku a majetku druhých.

Extremismus (druhý stupeň)

Extremismus je obecně chápán jako jakýkoliv výstřední nebo krajně radikální postoj a s tím související činnosti. Lze ho charakterizovat jako výrazné odchýlení se jednotlivce nebo skupiny od obecně zavedených a v aktuální době přijímaných norem.

Besedy na uvedenou problematiku by měly být zaměřeny pro žáky 8. a 9. tříd. Při přednášce je nutné uvést, jak extremismus dělíme a že jednání extrémistů může být společensky vysoce nebezpečné.

Jako typické trestné činy páchané extremisty lze jmenovat :

- rasově motivované trestné činy - šíření rasové nesnášenlivosti - pomocí letáků, tiskovin potlačování práv a svobod občanů - vyhrožování, zastrašování,
- obecně nebezpečnou trestnou činnost - rvačky, fyzické násilí,
- terorismus, který se rozšířil zejména v poslední době a patří k nejnebezpečnějším
- rasově motivovaným útokům.

Na besedě zaměřené na tuto problematiku by nemělo chybět vyjmenování právních kvalifikací rasově motivovaného trestného činu. Mládež si často neuvědomuje, že jednání zaměřené proti určité skupině obyvatel, může nést známky protiprávního charakteru.

Mezi rasově motivované trestné činy patří:

- §196, §197 násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci
- § 198 hanobení národa, rasy a přesvědčení

- §198a podněcování k národnostní a rasové nenávisti
- § 202 výtržnictví
- § 219 vražda
- § 221 ublížení na zdraví
- § 235 vydírání
- § 257 poškozování cizí věci
- § 260, § 261 podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod občanů a další ¹

Právní vědomí a právní odpovědnost (8. a 9. třída)

Cílem těchto besed je poskytnout orientaci v zákonech a v právním systému, využitelnou v každodenním životě žáků a studentů. Zlepšit orientaci v aktuálních problémech spojených se zákony a právním systémem. Nastolit větší smysl pro spravedlnost, toleranci a poctivost a vysvětlit žákům a studentům úlohu zákonů a celého právního systému. Děti by měly porozumět principům práva a právního procesu.

Já osobně si děti a mládež nakloním tím, když začnu hovořit o jejich právech. Na tabuli jich většinou napíšeme dvě desítky a pak se začneme bavit o tom, že každého právo končí tam, kde začíná právo druhého. Poté jim zdůrazním, že pravidla jsou všude kolem nás, při hře fotbalu, v kuchyni, na hřišti apod. Je nutné je obeznámit s různými druhy norem - zákony a zákonnými předpisy, obecně závaznými vyhláškami.

Až po obecných pravidlech se dostaneme **k trestnímu právu** - jedná se o souhrn právních norem určujících trestné činy a tresty za jejich spáchání, včetně ochranných opatření a právních norem upravujících trestní řízení.

Trestní odpovědnost je odpovědností právní tzn. odpovědností za porušení právních povinností. Co je či není považováno za trestný čin a bude tudíž postihováno, stanoví právní normy. Tím je dáno obecné měřítko pro posuzování společenské nebezpečnosti určitého jednání. Mravní (morální) odpovědnost je sice také odpovědností společenskou, ale odpovědností „mimoprávní“. Trestní odpovědnost se nemusí vždy krýt s odpovědností mravní (nevěra, lhaní).

K tomu, aby byl pachatel postížen za protiprávní jednání, je třeba, aby dosáhl určitého věku. Za mladistvé se považují osoby starší 15 let, dospělost z hlediska trestní odpovědnosti nastává dosažením 18. roku věku. Trestní odpovědnost nenastává pouze

¹ Holub, Varhulíková, 2002

u duševní poruchy, která v době spáchání trestného činu způsobila, že pachatel nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání. Trestní odpovědnosti naopak nezabavuje předchozí požití alkoholických či jiných toxických látek, pokud se pachatel sám do tohoto stavu přivedl.

Již na základních školách by měly děti vědět, že u osob mladších patnácti let k trestní odpovědnosti nedochází. To ovšem neznamená, že za určitých okolností nemohou být postiženy jinak .

I v případě, že se jedná o děti mladší 15 let, lze proti takovým dětem zakročit. Nejedná se samozřejmě o sankce ve smyslu trestního či přestupkového práva, ale i umístění dítěte v ústavu může být dostatečnou hrozbou i sankcí za jednání, které se vymyká běžnému chování. Je proto na školských zařízeních, aby pečlivě sledovala chování dětí. V případě, že hrozí nebezpečí, že se dítě dopustí jednání, které je trestně postižitelné, měla by z toho škola vyvozovat důsledky. V první řadě, by mělo dojít k pohovorům s rodiči, přibrání odborného pedagogicko-psychologického pracovníka, a teprve tehdy, pokud by uvedená opatření nepomohla, by mělo dojít k umístění dítěte do výchovného ústavu.

Na besedě si také vysvětlíme co je přestupek, přestupkové řízení, nutná obrana, krajní nouze.

Na závěr si pomocí pomůcky vysvětlíme jednotlivé trestné činy a řekneme si o nejčastějších trestných činech páchaných dětmi a mladistvými.

Pedagogicko psychologická poradna

„Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) Uherské Hradiště zajišťuje pro děti, žáky a studenty a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost. Poskytuje odborné psychologické a speciálně pedagogické služby, primárně preventivní péči, pomáhá při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků a studentů i při přípravě na budoucí povolání. Podílí se rovněž na výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením, zdravotním nebo sociálním znevýhodněním a mimořádně nadaných. Spolupracuje s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, zdravotnickými zařízeními, popřípadě dalšími institucemi.“²⁹

²⁹ Pedagogicko psychologická poradna Uherské Hradiště www.pppuh.cz

V PPP pracuje pracovník, který má na starost metodické vedení školních metodiků prevence, ten také dohlíží na plnění minimálního preventivního programu a pomáhá v prevenci kriminality. Průběžně také spolu s dalšími pracovníky zajišťuje výcvik peer aktivistů na peer programy, které PPP také pořádají. Dále PPP nabízejí a realizují přednášky a besedy na školách na různá témata, exkurze do K-Centra, Ekocentra a do Střediska výchovné péče Help, dále zajišťují v rámci prevence besedy s pracovníky Hygienické stanice, Policie ČR, se zdravotníky, sexuology a pracovníky úřadu práce. Na PP jsou pro školy k dispozici různé videoprojekce, dokumenty, knihy a metodické listy z prevence kriminality a poskytují také dotazníky pro pedagogy na průzkum ve školách.

Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče (SVP) v Uherském Hradišti nabízí práci s klienty, žáky škol a jejich rodiči, práci s třídními kolektivy a konzultace a poradenství pro pedagogy.

Pokud jde o individuální práci, pak může oslovit SVP jak rodič sám, tak na základě žádosti školy, vždy však žádost musí mít podpis zákonného zástupce. Kolektivní práce si objednávají samy školy a to pokud mají v kolektivech již problémy. Jedno intervenční setkání trvá vždy 2 x 90 minut, mezi jednotlivými bloky je 30 minut přestávka, za jejíž průběh zodpovídá učitel. Setkání probíhají na půdě SVP a učitel musí být vždy přítomen. Ředitel školy může také pověřit jinou zodpovědnou osobu, ale vždy musí být při setkání kolektivu stejná. Počet intervenčních setkání je závislý na závažnosti řešeného problému, nejčastěji jde o tři setkání. O časovém odstupu jednotlivých setkání rozhoduje pracovník SVP. Problémy, které zde školy řeší jsou různé např. šikana ve třídě, nekázeň, vztahy a chování.

Podmínkou práce s kolektivem v SVP je podepsaný tiskopis SVP ředitelem školy, aktivní se podílení na spolupráci, konzultace s učitelem po každém setkání, podepsání zprávy učitelem o setkání, závěrech a doporučení.

SVP se pomocí psychologa při setkáních snaží o žádoucí změny v chování žáků, ve vztazích mezi žáky a mezi žáky a učiteli. Psycholog umožňuje třídnímu učiteli pomocí setkání náhled na spontánní chování a reakce žáků. Třídní učitel si má možnost při programu ujasnit a upřesnit informace, které má z prostředí školy. Učitel má také

možnost o ukončení spolupráce s SVP, o čemž však SVP informuje ihned ředitele školy.

4.2. Nestátní organizace

Kontaktní centrum Charáč

Toto kontaktní centrum je určeno uživatelům drog, ale také těm, kteří potřebují následnou podporu po léčbě nebo zahájení abstinence, rodinným příslušníkům, přátelům, partnerům uživatelů návykových látek. Centrum patří do programu Sdružení podané ruce, o.s. Jejich motto je: „*Pomáháme lidem v tíživé životní situaci s řešením jejich drogového problému, aby ho co nejlépe zvládali, a snažíme se působit tak, aby se tomuto problému předcházelo. Zároveň se podílíme na ochraně společnosti před negativními důsledky zneužívání návykových látek*“.³¹

Kontaktní centrum nabízí pomoc také rekreačním uživatelům drog, kontaktní a poradenskou práci v K – centru i terénu, základní poradenství a výměnný program injekčních setů a dalšího zdravotnického materiálu, pomoc v krizových situacích, pomoc v zajištění základního zdravotnického ošetření, testování na HIV, sociální podporu - formami moderní sociální práce (poradenství, asistence), základní podporu formou potravinové a hygienické pomoci (sprcha, pračka), práci s klienty ve výkonu trestu, následnou podporu klientů po léčbě, terénní program v lokalitách Uherského Hradiště, Uherského Brodu, Starého Města, Kunovic, program práce s informacemi pro veřejnost a informační besedy pro školy, ve školách i přímo v K – centru.

Toto centrum však školy využívají minimálně, centrum je zaměřeno pouze na prevenci před návykovými látkami.

Nízkoprahové zařízení Tulip

Uvedené nízkoprahové zařízení nenabízí prevenci pro základní školy, nicméně v Uherském Hradišti má v rámci prevence kriminality své nezastupitelné místo, proto se o něm také krátce zmíním.

³¹ Sdružení podané ruce, o.s., www.podaneruce.cz/cz/

Posláním Tulipu je vytvářet a nabízet mladým lidem bezpečný prostor, kde mohou trávit volný čas a seberealizovat se v různých volnočasových aktivitách. Doprovázet je obdobím dospívání a poskytovat pomoc a podporu v obtížných životních situacích prostřednictvím odpovídajících sociálních služeb.

Cílem je poskytovat mladým lidem zlepšení kvality života, podporu při zvládání obtížných životních situací, zvyšování sociálních schopností a dovedností k řešení vlastní nepříznivé situace, zabezpečit nezbytnou psychickou, fyzickou, právní, a sociální ochranu pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit.

Cílová skupina jsou mladí lidé ve věku 12-20 let, převážně ze znevýhodněného sociokulturního prostředí, kteří zažívají obtížné životní události nebo žijí v omezujících životních podmínkách, mládež, která žije vyhraněným životním stylem, dává přednost pasivnímu trávení volného času, zažívající konfliktní společenské situace, vyhýbá se standardním formám institucionalizované pomoci a péče a experimentátoři s toxickými látkami, mladiství nezaměstnaní, s trestnou činností, děti a mládež s psychickými problémy a nízkou sociální adaptabilitou.

5. NÁZORY ŽÁKŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL NA PREVENCI KRIMINALITY

5.1. Metodologická východiska průzkumu

Cíl průzkumu a hypotézy

Teoretické kapitoly a informace o prevenci v regionu vytvořily prostor pro praktické zacílení mé bakalářské práce. Cílem praktické části je zjištění zda preventivní aktivity, které poskytují subjekty zaměřené na prevenci kriminality v okrese Uherské Hradiště jsou pro žáky zajímavé, jestli mají pro žáky nějaký smysl a zda mají vliv na jejich budoucí chování. Dalším cílem bylo navrzení zlepšení stavu prevence kriminality a její využití v praxi samými respondenty, na než jsou preventivní aktivity zacíleny.

Na základě stanoveného cíle průzkumu jsem formulovala následující hypotézy:

Hypotéza 1. Předpokládám, že více jak 80 % žáků ví od kdy jsou trestně odpovědní.

Hypotéza 2. Předpokládám, že akce v rámci prevence kriminality jsou více jak pro 70% žáků srozumitelné.

Hypotéza 3. Předpokládám, že alespoň 80 % žáků preferuje zaměření prevence na drogovou problematiku.

Charakteristika výběrového souboru

V okrese Uherské Hradiště je celkem 61 základních škol, toho je 34 úplných a 25 neúplných. Jedna škola je soukromá a jedna církevní. Pro můj výzkum jsem náhodným výběrem vybrala 9 základních škol, oslovila jsem celkem 157 respondentů, kteří jsou

žáky současných devátých tříd. Tyto žáky jsem si vybrala proto, že jsem zjišťovala stav prevence kriminality po celou školní docházku, proto jsem dotazníky dávala pouze žákům devátých tříd. Jednalo se o čtyři základní školy ve městě (ZŠ Pod vinohrady, Uherský Brod, ZŠ Větrná, Uherské Hradiště, ZŠ Za Alejí, Uherské Hradiště, ZŠ U Pálenice, Kunovice), dvě základní školy ve městysech (ZŠ Polešovice, a ZŠ Buchlovice) a tři základní školy v obcích (ZŠ Prakšice, ZŠ Bánov a ZŠ Boršice). Aby byl zajištěn demografický rozptyl vybírala jsem školy jak ve městech tak v městysech tak v obcích.

Použité metody

Ke sběru dat jsem použila písemnou formu - anonymní dotazník, kde bylo celkem 25 otázek, z toho byly některé otevřené a některé uzavřené. Dotazník je uveden v příloze této bakalářské práce.

5.2. Analýza výsledků

Tab. 1 charakteristika respondentů otázky č. 1 až 5

Věk	Počet	Pohlaví	Počet	Bydlení	Počet	Bydlím	Počet	Prospěch	Počet
14 let	37	dívka	78	s oběma rodiči	139	na vesnici	95	výborný	70
15 let	113	chlapec	79	s jedním z rodičů	16	ve městě	62	chvalitebný	29
16 let	7			jiný druh bydlení	2			dobry	52
								horší než dobrý	6
Celkem	157		157		157		157		157

První otázky v dotazníku jsou zaměřeny na obecné informace. Jak vyplývá z tabulky, v průzkumu odpovídali děti ve věku od 15-16 let, polovina z nich byli chlapci a polovina dívky. Téměř 90 % z nich bydlí s oběma rodiči a 3/5 na vesnici. 70 respondentů uvedlo, že mají výborný prospěch, pouze šest dětí mělo prospěch horší než dobrý.

Tab. 2 porušení školního řádu otázka č. 6

Porušení školního řádu	Počet
neporušil	106
porušil málo	45
porušil závažně	6

Celkem	157
---------------	------------

Většina dětí, které odpovídaly na otázky v dotazníku neporušila školní řád, pouze 6 dětí porušilo školní řád závažně.

Tab. 3 trávení volného času otázka č. 7

Trávení volného času	Počet
organizovanými akcemi	19
sám doma	47
sportem	67
venku s kamarády	112
diskotéky	3
jízda na koni	2
u PC	8
v baru	1

U této otázky měly děti možnosti až tří odpovědí. Proto je konečný počet větší než počet respondentů. Je potěšující že pouze jeden respondent uvedl, že tráví volný čas v baru, tři respondenti na diskotékách a osm respondentů u počítačů. Ostatní jsou buď venku, sami doma nebo tráví volný čas sportem. Je otázka jak venku děti ten čas tráví, stejně jako sami doma.

Tab. 4 zjišťování právního vědomí otázka č. 8 a 9

Co je právo	Počet	Ve kterém předmětu je vyučováno právo	Počet
přednost silnějšího	1	nevím	33
soubor norem upravených zákonem	100	občanská výchova	118
souhrn pravidel chování	35	rodinná výchova	4
vůle většiny občanů	21	v žádném	2
Celkem	157	Celkem	157

Tab. 5 zjišťování právního vědomí otázka č. 10, 11 a 12

Co je trestný čin	Počet	Dohled nad zákony ČR	Počet	Rok trestní odpovědnosti	Počet
protiprávní jednání	122	parlament	6	ve 14 letech	3
krádež apod.	2	policie	146	v 15 letech	81
nevím	4	soud	5	v 17 letech	1
nic zajímavého	1			v 18 letech	66
porušení zákona	27			nevím	6
přestupek	1				
Celkem	157	Celkem	157	Celkem	157

Těmito pěti otázkami jsem ve svém výzkumu zjišťovala zda děti mají základy právního vědomí. Tyto informace jsem zjišťovala pro svoji další práci na Preventivně informační skupině. Na otázku „Co je právo“ odpovědělo správně 2/3 respondentů, děti také věděly v jakém předmětu je právo na základních školách vyučováno a uměly popsat, co je trestný čin. Více jak 90 % respondentů uvedlo správně, že na zákony v ČR dohlíží Policie ČR. Co však téměř polovina respondentů nevěděla bylo od kdy je v ČR dítě trestně odpovědné.

Tab. 6 co vede děti a mladistvé k páčání trestné činnosti

Co vede děti a mladistvé k páčání trestné činnosti	Počet
akční filmy	29
alkohol	80
drogy a jiné návykové látky	101
finanční potíže	53
kamarádi	67
nuda	43
televize a tisk	9
výchova v rodině	54
jiné	8

Také při této otázce mohly děti uvést až tři možné odpovědi. 2/3 dětí odpovědělo, že k páčání trestné činnosti děti a mladistvé vede závislost na drogách a návykových látkách. Na druhém místě se objevili kamarádi a následovala výchova v rodině. Výzkumem jsem zjistila, že děti si skutečně uvědomují, že nejvíce rizikové jsou závislosti, protože na ně potřebují stále více peněz.

Tab. 7 teoretické znalosti prevence kriminality otázka č. 14 a 15

Co je prevence kriminality	Celkem	Kdo se podílí na prevenci	Celkem
besedy s policií	2	městská policie	31
besedy zaměřené na mládež	1	nevím	20
dobrá výchova	1	policie a sociální pracovníci	1
morální základ z dětství, přednášky	1	policie ČR	104
možnost předejít trestnému činu	1	škola, policie	1
nehody, vraždy	1		
nevím	111		
preventivní kontroly	2		
programy proti kriminalitě	24		
předcházení kriminalitě	6		

přednášky	1		
smysluplné trávení volného času	1		
snížování kriminality	3		
trestný čin	2		
Celkem	157	Celkem	157

Z výzkumu je patrné, že děti vůbec nevědí co je pojem prevence kriminality. V otevřené otázce mohly doplnit text podle vlastního uvážení. Kdo se na prevenci kriminality podílí však uvedly. Nejčastěji se objevila odpověď Policie ČR.

Tab. 8 osobní účast ne preventivních aktivitách otázka č. 16 a 17

Jaké prevence se zúčastnili	Celkem	Kdo Ti prevenci poskytl	Celkem
besedy	50	Policie ČR	43
návštěva poradenských místností	6	Městská policie	31
názorné akce	21	Jiné	83
přednášky	85		
žádné	41		
Celkem	157	Celkem	157

Většina dětí byla na přednáškách či besedách. Necelá třetina dětí uvedla, že se žádné akce v rámci prevence kriminality nezúčastnila. Z výzkumu můžeme vyvodit, že děti neznají rozdíl mezi Policií ČR a Městskou policií, neboť často uváděly, že jim prevenci poskytla Městská policie a to i tam, kde tato policie vůbec není a kde vím, že jsem besedy prováděla já osobně.

Tab. 9 návrhy na zlepšení prevence kriminality otázka č. 18

Jaké prevence by se chtěli zúčastnit	Celkem
besedy a přednášky	7
Zaměřené na drogy a alkohol	5
jednání u soudu	1
návštěva věznice	5
názorné akce	14
nevím	23
různých	24
sebeobrana	2
žádné	76
Celkem	157

S politováním musím konstatovat, že akce zaměřené na prevenci kriminality děti moc nezajímají. Téměř polovina dětí uvedla, že se nechtějí zúčastnit akce žádné, 15%

děti uvedlo, že různých, takže jim je to jedno, dalších 15% dětí neví, 9% dětí by se chtělo zúčastnit názorných akcí. Návštěva věznice, sebeobrana a jednání u soudu se objevily na posledních místech.

Tab. 10 místo setkání s prevencí otázka č. 19

Setkání s prevencí	Celkem
nikde	2
od strýce policisty	1
v klubech	25
ve škole	129
Celkový součet	157

Na tuto otázku měly děti možnost odpovědět variantou za c) kde mohly doplnit svoji vlastní odpověď. Většina dětí však odpovídala, že se s prevencí kriminality setkala ve škole.

Tab. 11 názory na preventivní akce otázka č. 20

Jaké jsou podle tvého názoru akce prevence kriminality	Celkem
dá se jim porozumět	85
nesrozumitelné a těžko pochopitelné	11
nudné a nezajímavé	13
srozumitelné, ale bez účinku	70
zbytečné	1

Tady měly děti možnost tří odpovědí, většina uvedla že se akcím dá porozumět, téměř polovina dětí si ale myslí, že tyto akce jsou bez účinku. Tyto informace jsou opět velmi důležité pro mé zaměstnání. Pokud chci, aby si děti z akce něco odnesly, je nutné aby je akce bavily a byly srozumitelné.

Tab. 12 další nápady na zlepšení prevence kriminality otázka č. 21 a 22

Na co by měla být prevence zaměřena	Celkem	Jak by prevence měla probíhat	Celkem
na prevenci distribuce a požívání drog	102	formou besedy a přednášky s ukázkami	124
kouření	48	formou her	67
nekázní v dopravě	7	formou letáků a písemných informací	13
páchání trestné činnosti	70		
podávání a požívání alkoholu	68		
šikaně	85		
záškoláctví	34		

U obou otázek si mohly děti zvolit tři odpovědi. 2/3 respondentů uvedlo, že by preventivní akce měly být zaměřeny na distribuci a požívání drog, Hned v zápětí se objevila šikana, na třetím místě skončilo téma páchání trestné činnosti. Ani jeden respondent neuvedl, že by chtěl zvyšovat právní vědomí, byť jejich povědomí o základech práva je velmi malá. V otázce č. 22 téměř 80% dětí uvedlo, že by se chtěly účastnit besed a přednášek s názornými ukázkami.

Tab. 13 zajímavosti při akcích na prevenci kriminality otázka č. 23 až 25

Líbila se Ti nějaká akce v rámci prevence kriminality	Celkem	Možnost diskuze s učitelem	Celkem	Možnost něco si vyzkoušet	Celkem
ano, ale nepamatuji se na jaké	1	ano	81	ano - hrou	8
beseda zaměřená na šikanu	3	ne	76	ne	149
kurz sebeobrany	1				
návštěva policie ve škole	1				
ne, žádná se mi nelíbila	108				
Peer program	2				
ve škole	20				
zaměřená na drogy	16				
zaměřené na drogy a šikanu	1				
zaměřené na gemblerství	1				
Celkem	157	Celkem	157	Celkem	157

Na otázku č. 23 odpovědělo ze 157 respondentů 108, že se jim žádná preventivní akce nelíbila. Tato informace znamená, že subjekty zabývající se prevencí kriminality mají stále co zlepšovat. Diskutovat s učitelem o prevenci kriminality mělo možnost 81 žáků. Možnost si něco vyzkoušet pouze žáků 8.

Shrnutí a doporučení pro praxi

Smyslem mého výzkumu bylo zjistit zda se za devítiletou školní docházku vůbec děti na základních školách v okrese Uherské Hradiště s akcemi zaměřené na prevenci kriminality setkaly, jestli prováděná preventivní opatření jsou pro děti zajímavá a zda jim rozumí. Z výzkumu vyplynulo, že děti se preventivních aktivit účastní především v rámci školy. Na otázky na oživení a zlepšení prevence děti odpovídaly že by chtěly zaměřit prevenci na návykové látky a to formou besed a přednášek s názornými ukázkami.

Ve svém výzkumu jsem nezjišťovala konkrétní vědomosti a možnosti jak by děti reagovaly v praktických situacích v každodenním životě, spíše jsem se zaměřila na

znalosti teoretické. Z mé osobní praxe na některých z oslovených škol vyplývá, že by se děti v reálných situacích měly zachovat podle vštěpovaných zásad.

Závěrem mohu konstatovat, že o preventivní akce děti nemají moc zájem a jejich teoretické vědomosti jak z oblasti právní, tak preventivní nejsou dostatečné. Proto také já ve své praxi budu muset přístup k preventivním aktivitám změnit a snažit se aby se děti o prevenci více zajímaly. Při svých besedách a přednáškách musím častěji používat praktické ukázky a snažit se vštěpovat dětem do hlavy základy právního vědomí.

ZÁVĚR

Způsob předcházení kriminality dětí a mládeže je v naší společnosti diskutovaným tématem stále častěji. Nejedná se však o trend nový, ale v současné době se prevenci věnuje více subjektů. Hlavní úlohu má však stát.

Ve své bakalářské práci **Prevence kriminality na základních školách v okrese Uherské Hradiště** jsem se snažila v teoretické části vymezit základní pojmy a popsat situaci v prevenci kriminality v České republice. Zaměřila jsem se především na možnosti prevence kriminality na základních školách, neboť právě tam můžeme na děti nejvíce působit.

V dnešní době mají děti nadbytek volného času, kterého využívají především u televizních obrazovek a počítačů. Více dětí také vyrůstá v neúplných rodinách. Proto je nutné je lépe nasměrovat, aby nesklouzly do závadových skupin a nezačaly páchat kriminalitu. V první řadě by toto směřování měli provádět vychovatelé jako jsou rodiče a učitelé. Přesto je důležité, aby každá složka, která může svojí činností pozitivně ovlivnit výchovu dětí, přispěla k tomuto procesu co největším dílem. Svoji roli zde určitě sehrává i Policie České republiky a zejména součinnost mezi jednotlivými složkami.

Cílem této práce bylo vytvoření sondy do situace, v níž se prevence kriminality v okrese Uherské Hradiště nachází. V teoretické části jsem vykreslila jak základní oblasti prevence obecně, tak zároveň popsala republikový i regionální kontext. Seskupila jsem detailní informace o regionálních subjektech, které se prevencí zabývají, přičemž jsem rozebrala i programy zaměřené na žáky základních škol.

Sondu do regionální prevence jsem završila v praktické části, kde jsem analyzovala dotazníkové šetření z devátých tříd základních škol.

Na začátku výzkumu jsem si stanovila tři hypotézy, jejichž ověření přineslo tyto výsledky:

První hypotéza byla, že jsem předpokládala, že více jak 80 % žáků ví od kdy jsou trestně odpovědní. Tato hypotéza se **nepotvrdila**. Správně odpověděla pouze 71 žáků ze 157. **Druhá hypotéza**: Předpokládám, že akce v rámci prevence kriminality jsou více jak pro 70% žáků srozumitelné. Tato hypotéza se **nepotvrdila**. Výzkumem jsem zjistila, že pouze polovina dětí si myslí, že preventivní akce jsou pro ně srozumitelné. **Třetí hypotéza**: Předpokládám, že alespoň 80 % žáků preferuje zaměření prevence na drogovou problematiku. Tato hypotéza se **potvrdila**. Celkem 102 dětí uvedlo, že by skutečně chtělo zaměřit preventivní akce na tuto problematiku.

Z výzkumu, který jsem na základních školách v okrese Uherské Hradiště udělala vyplynulo, že děti sice moc nechápu pojem prevence kriminality, ale velmi dobře si uvědomují, co způsobuje, že se děti kriminality dopouští. Zároveň žáci popsali, jak by chtěli, aby akce na prevenci kriminality vypadaly, pokud by měly mít pro ně smysl. Tyto informace spolu s analýzou regionu vytváří ucelený pohled do regionální situace a mohu je využít při své další práci v oblasti prevence kriminality.

Prevenci kriminality ovlivňuje moje práce, především s dětmi a mládeží a také praktické poznatky. Recept však na prevenci kriminality a na řešení problému není. Podle mne je důležité, aby Ti, co se prevencí zabývají, tuto práci dělali s velkou odpovědností, trpělivostí a s radostí. Základem prevence kriminality je včasné a dlouhodobé působení. Vychází z předpokladu, že prevence kriminality mládeže je proces, který je nutné nezanedbat, neodkládat a začít s ním od nejtělejšího věku dítěte.

RESUMÉ

Moje bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol.

V první kapitole jsem se zaměřila na vymezení základních pojmů a také jsem chtěla zdůraznit, že výsledná podoba osobnosti dětí a mládeže je formována mozaikou různých sociálních jevů, stejně jako individuálních dispozic či rodinných vlivů. Ani jeden z nich nelze dát za důležitější než druhý, je třeba je monitorovat a věnovat se jim všem stejně.

Druhou kapitolu jsem věnovala prevenci kriminality, jejímu členění, celorepublikové strategii prevence kriminality a hlavně Policii ČR, která má v prevenci kriminality nezastupitelné místo. Prevence kriminality a Community policing jsou pojmy, které v současné době u policie zaznívají často. Jsou totiž v rámci reformy policie jednou ze základních priorit. Dále jsem v této kapitole chtěla zdůraznit, že prevence kriminality není jednooborovým působením, ale že je důležitá koordinace a systém.

Třetí kapitolu jsem zaměřila především na školství a Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních. Základní školy spolupracují při zpracování preventivních aktivit se všemi orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů. Dále spolupracují se všemi neziskovými organizacemi a dalšími institucemi, které se také prevencí kriminality a prevencí sociálně patologických jevů zabývají.

Poslední kapitola teorie pojednává o subjektech, které se na prevenci kriminality podílí v okrese Uherské Hradiště. Většina těchto subjektů nabízí preventivní programy na základních a středních školách. Nejvíce jsem zde popsala Policii ČR, což je dáno tím, že se na prevenci kriminality podílím jako pracovník v Preventivně informační skupině. Středisko výchovné péče se zaměřuje na prevenci již vzniklých drobných problémů, nicméně dle mého názoru, mají velmi dobře propracovaný systém, kde musí

vždy spolupracovat také aktivně pedagogové, což je v prevenci kriminality velmi důležité.

V praktické části jsem pomocí dotazníkové metody oslovila žáky devátých tříd a zjišťovala aktuální stav prevence kriminality na základních školách v okrese Uherské Hradiště. Výzkumem jsem se snažila zjistit zda se děti základních škol s prevencí kriminality za svoji devítiletou školní docházku setkaly, jestli se jim akce líbily a také jsem jim dala možnost se vyjádřit ke zlepšení prevence kriminality.

ANOTACE

Práce se primárně zabývá situací v prevenci kriminality v okrese Uherské Hradiště se zaměřením na žáky základních škol. Teoretická část je uvedena pojmovým zakotvením prevence a následným popisem prostoru, jaký prevence zaujímá v institucionálních podmínkách České republiky. Práce směřuje k detailnímu rozboru prevence kriminality v okrese Uherské Hradiště. Právě zde jsou podrobně vykresleny všechny instituce a organizace i s jejich programovou náplní. Teoretické pasáže směřují k praktickému výzkumu, ve kterém jsem dotazníkovým šetřením zjišťovala stav prevence kriminality u žáků devátých tříd základních škol. Respondenty jsem oslovila v devíti školách městských i venkovských. Reakce žáků poukazují na to, že škola je v drtivé většině odpovědí jediným místem, kde se děti s prevencí kriminality setkávají. Při zjišťování obecných vědomostí z oblasti prevence kriminality se ukazuje, že vzdělávání dětí v preventivní oblasti je nedostačující, stejně jako malý zájem dětí o takové aktivity.

KLÍČOVÁ SLOVA

Prevence, kriminalita, děti, mládež, základní škola, Policie ČR, preventivní program

ANNOTATION

This bachelor thesis primarily deals with a situation of a criminality prevention in district Uherské Hradiště with focus on pupils at primary schools. The theoretical part begins with an explanation of basic terms of the prevention and follows with a description of a range with which the criminality prevention takes at institutions in the Czech republic. The thesis tends to a detailed study of a knowledge which pupils at final class have about the criminality prevention. This state of knowledge is gained from questionnaires distributed to pupils at nine primary schools in towns as well as villages. Children's reactions show that school is a main place where they meet prevention. While questioning general knowledge of criminality prevention we can see, that

teaching children about prevention is unsatisfactory. Another important thing which results from responses is a low interest of children for the prevention.

KEY WORDS

Prevention, criminality, children, youth, primary school, Police of the Czech republic, prevention programme

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

1. HOLUB, J., VARHULÍKOVÁ, K. *Zkušenosti policistů z besed na školách a z výchovných akcí pro mládež*. Praha: Themis, 2002. ISBN-80-7312-010-0
2. KAŠPAROVÁ, B. *Ajaxův zápisník*. Sokolov: grafické studio Sefira, 2001
3. KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vydání, Praha: portál, 2001. ISBN-10:80-7178-513-X
4. LABÁTH, V a kol. *Riziková mládež*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN-80-85850-66-4
5. LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Druhé, přepracované vydání. Praha: SZN, 1968.
6. ŘEHOŘ, Metodické pokyny pro vypracování bakalářské práce, Brno:IMS 2006
7. MATOUŠEK, O. KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2
8. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. Praha : Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-008-4.
9. ŠVARCOVÁ, E. *Úvod do etopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-449-9
10. VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis, 1997 ISBN 80-85821-48-6
11. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2
12. ZAPLETAL, J. *Kriminologie díl II. zvláštní část*, Praha : PA ČR 1996. ISBN 80-85981-28-9
13. ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. Díl II. Zvláštní část. Praha: PA ČR, 2004. ISBN 80-7251-095-9
14. *Kriminalistika*. Časopis pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha : MV ČR odbor prevence kriminality, 1998. roč. 31, č. 2

15. *Kriminalistika*. Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha : MV ČR odbor prevence a kriminality, 2000. roč. 33,
16. *Kriminalistika*. Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Praha : MV ČR odbor prevence a kriminality, 2003. roč. 36,

Zákonné normy

17. **Zákon č. 141/1961 Sb.**, o trestním řízení soudním (trestní řád)
18. **Zákon č. 218/2003 Sb.**, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
19. **Zákon č. 94/1963 Sb.**, o rodině
20. **Zákon č. 359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí
21. **Úmluva o právech dítěte (104/1991 Sb.)**
22. **Listina základních práv a svobod (2/1993 Sb.)**
23. **Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (pokyn MŠMT)**
24. **Vyhláška č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Elektronické zdroje

25. *Informace pro rodiče, pedagogy a vychovatele* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí. Dostupné na WWW: <<http://www.bkb.cz>>.
26. *Prevence kriminality* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
27. *Community policing* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
28. *Vzdělávání* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolaska-zarizeni>>.
29. *Pedagogicko psychologická poradna v Uherském Hradišti* [online]. dostupné na WWW: <<http://www.pppuh.cz>>
30. *Nizkoprahové zařízení TULIP* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.uhradiste.caritas.cz/tulip/index.php>>
31. *Sdružení podané ruce* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.podaneruce.cz/cz>>.

SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné
např.	na příklad
apod.	a podobně
tzv.	tak zvané
ČŘ	Česká republika
MD	Ministerstvo dopravy
MF	Ministerstvo financí
MO	Ministerstvo obrany
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MS	Ministerstvo spravedlnosti
MŠMT	Ministerstvo školství a tělovýchovy mládeže
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
PIS	Preventivně informační skupina
PPP	Pedagogicko psychologická poradna
SVP	Středisko výchovné péče
ZŠ	základní škola
Tab.	tabulka
RVPPK	republikový výbor pro prevenci kriminality

SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník

DOTAZNÍK

Milí žáci,

do rukou se vám dostal dotazník, který je součástí výzkumu zaměřeného na zjištění zda preventivní akce, které jsou zaměřeny proti páchání trestné činnosti dětí a mladistvých, jsou poskytovány na okrese Uherské Hradiště v postačující míře a zda splňují svůj účel.

*Dotazník je **anonymní**, nemusíte uvádět nikde své jméno a ani ho podepisovat. Byla bych ráda, kdybyste ho vypracovali **samostatně** a odpovídali **pravdivě**.*

*Odpovědi k otázkám jsou většinou předepsány. Označte **jednu** správnou **odpověď**.*

*Pokud odpověď není předepsána, pak Vás **prosím**, abyste tuto **čitelně** dopsali.*

Děkuji

1) jaký je tvůj věk:

2) pohlaví:

chlapec

dívka

3) v současné době bydlím:

a) s oběma rodiči

b) jen s jedním z rodičů

c) jiný způsob bydlení

4) bydlím:

a) ve městě

b) na vesnici

5) prospěch v loňském roce jsem měl(a):

- a) *výborný, jedničky a max. šest dvojek*
- b) *chvalitebný, jedničky, dvojky a max. čtyři trojky*
- c) *dobry, jedničky, dvojky, trojky a max. dvě čtverky*
- d) *horší vysvědčení*

6) školní řád jsem:

- a) *neporušil(a)*
- b) *porušil(a) závažným způsobem*
- c) *porušil(a) málo závažným způsobem*

7) volný čas převážně trávím:

(uved'te max. 2 nejčastější možnosti)

- a) *sám(a) doma*
- b) *venku s kamarády*
- c) *sportem*
- d) *organizovanými akcemi (např. kroužky, besedy...)*
- e) *jiné a jaké*

8) co si myslíš, že znamená pojem „právo“:

- a) *soubor norem upravený zákonem*
- b) *vůli většiny občanů*
- c) *přednost silnějšího*
- d) *souhrn pravidel chování*

9) ve kterých předmětech je ve škole probírána problematika práva:

- a) *.....*
- b) *nevím*

10) Co si představuješ pod pojmem „trestný čin“:

- a).....
- b) *protiprávní jednání, postihované policií a soudy*
- c) *nevím*

11) Kdo dohlíží na dodržování zákonů v ČR:

- a) *Policie*
- b) *Parlament*
- c) *Soud*

12) Od kterého roku (jak stará) může jít osoba v ČR do vězení:

- a) *..... let*
- b) *nevím*

13) Co podle tebe vede děti a mládež k páchání trestné činnosti:

(uved'te max. 3 nejčastější možnosti)

- a) *akční filmy*
- b) *televize a tisk*
- c) *alkohol*
- d) *drogy a jiné návykové látky*
- e) *kamarádi*
- f) *výchova v rodině*
- g) *nuda*
- h) *finanční potíže*
- i) *jiné*

14) Co si představuješ pod pojmem prevence kriminality:

- a)
- b) *nevím*

15) Kdo se podle tebe podílí na prevenci kriminality:

- a) *Policie ČR*
- b) *Městská policie*
- c) *nevím*
- d) *myslím si, že jiné*

16) Jakého druhu preventivních aktivit jsi se osobně zúčastnil:

(možnost více odpovědí)

- a) *besedy*
- b) *přednášky*
- c) *názorné akce*
- d) *návštěva poradenských místností*
- e) *žádné*

17) Kdo Ti preventivní aktivity poskytl:

- a) *Policie ČR*
- b) *Městská policie*
- c) *Jiné*

18) Jakých preventivních akcí by ses chtěl zúčastnit:

- a) *.....*
- b) *žádných, myslím, že nemají pro nás smysl*

19) Kde a kdy se setkáváš s preventivními akcemi:

- a) *ve škole v rámci výuky*
- b) *v klubech či společenských zařízeních v době mimoškolní*
- c) *jiné.....*

20) Jaké jsou podle tvého názoru preventivní akce:

(možnost více odpovědí)

- a) zbytečné
- b) nesrozumitelné a těžko pochopitelné
- c) nudné a nezajímavé
- d) srozumitelné, ale bez účinku
- e) dá se jim porozumět

21) Na co by měla být podle tebe na základní škole prevence zaměřena:

(uved'te max. 3 nejčastější možnosti)

- a) podávání a požívání alkoholu
- b) distribuci a požívání drog
- c) kouření
- d) páchání trestné činnosti
- e) nekázní v dopravě
- f) záškoláctví
- g) zvyšování právního vědomí
- h) šikaně
- i) jiná; uveďte jaká

22) Jak bys chtěl(a), aby preventivní akce probíhala:

(možnost více odpovědí)

- a) formou letáků a písemných informací
- b) formou besedy a přednášky spojených s názornými ukázkami
- c) formou her
- d) dopiš vlastní námět.....

23) Byl(a) jsi na nějaké preventivní akci, která se Ti líbila:

a) pokud ano o jakou preventivní akci šlo.....

b) ne, žádná se mě nelíbila

24) Měl(a) jsi možnost po preventivní akci o ní diskutovat s učitelem:

a) ano

b) ne

25) Měl(a) jsi možnost při preventivní akci si něco vyzkoušet:

a) pokud ano co.....

b) ne

Vážení žáci, chtěla bych Vám poděkovat za strávený čas při zpracování dotazníku s přáním hodně úspěchů ve škole.